

ירושלים, י"ח אב תשע"ז
22 אוגוסט 2017

למנהלי בתי הספר,
למרכזי הוראת ספרות ולמורים לספרות
בבתי הספר העל-יסודיים הממלכתיים

שלום רב,

חוזר מפמ"ר ספרות התשע"ח - מס' 1

חוזרי המפמ"ר מתפרסמים באתר [חדר מורים לספרות](#). מורים לספרות שיירשמו [ברשימת התפוצה](#) יקבלו בדוא"ל את כל החוזרים וההודעות. החוזר יפורסם גם ב'[קהילת המורות והמורים לספרות](#)' בפייסבוק.

תוכן העניינים:

- [דבר המפמ"ר](#)
- [החממה הפדגוגית – דבר יו"ר המזה"פ](#)
- [חממה במגמת ההגברה בספרות](#)
- [בחינות הבגרות](#)
 - [מבנה והבהרות](#)
 - [בחינה מותאמת לתלמידים לקויי למידה](#)
 - [הודעות חשובות לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה](#)
- [יצירות במוקד](#)
- ['הסיפור השלם' – עדכון תכנית הלימודים בספרות](#)
- [שבעים שנה למדינת ישראל](#)
- [מפעל 'סופר אורח'](#)
- [תכנית 'שמחת הקריאה'](#)
- [ימי עיון והשתלמויות](#)
- [קהילות וירטואליות של מורי הספרות](#)
- [מכתב פרידה](#)
- [נספחים](#)

דבר המפמ"ר

חוזר זה יתחלק לשני חלקים: בחלקו הראשון יובאו לידיעת מורי הספרות פרטים ראשוניים אודות תכניות הפיקוח על הוראת ספרות בשנה"ל תשע"ח. בחלקו השני של החוזר, דברי פרידה ממני ומהמדריכה הארצית להוראת ספרות הגר אור, שכן שנינו מסיימים את עבודתנו בפיקוח על הוראת ספרות, אני פורש לגמלאות והגר עוברת לתפקיד חדש באגף אחר במשרד החינוך.

בימים אלו הודיע משרד החינוך על שינויים במבנה הבחינה המותאמת לתלמידים לקויי למידה, כך גם הפיקוח על הוראת ספרות ערך שינויים, בתאום עם אגף לקויות למידה ויתר הגורמים

הרלוונטיים. כללי ההיבחנות החדשים לתלמידים לקויי למידה שאושרה זכאותם לבחינה מותאמת בספרות מפורסמים [בחוזר זה](#) ובאתר ['חדר המורים לספרות'](#).

להזכירכם, פתחנו אתר בשם [פניני ספרות](#). האתר מיועד לשימושם של כלל מורי ישראל, ושל מורי הספרות בפרט. באתר יפורסמו יצירות ספרות שיוצריהן מבקשים להעמידן לרשות המורים. כמו כן מפורסמים בו קישורים ליצירות נוספות וקישורים למאמרים והרצאות מקוונות. בתקווה כי תפיקו הנאה ועניין מן האתר. מורות ומורים המעוניינים לפרסם מפרי עטם מוזמנים לשלוח יצירתם, בצירוף כתב ויתור על זכויות יוצרים, אל [הפיקוח להוראת ספרות](#).

החממה הפדגוגית - למידה מצמיחה אדם: דבר יו"ר המזכירות הפדגוגית, ד"ר משה ויינשטוק

[שאלות העמ"ר](#): בשנה הקודמת העמקנו את הערך, מעורבות והרלוונטיות (עמ"ר) בלמידה, בהוראה ובהערכה. הדבר בא לידי ביטוי בפיתוח המקצועי, בשיח בכיתה, ובהכנסת כ- 5 נקודות העוסקות בעמ"ר בבחינת הבגרות. בשנה זו נעמיק ונרחיב את השיח על המעורבות, הרלוונטיות והערכיות בתוך הלמידה, ובהערכה. אנו מבקשים מכס לשלב את השיח הזה בלמידה ובכיתות. כמו כן, נרחיב את שאלות העמ"ר במבחני הבגרות עד לכדי כ-10 נקודות לשאלה שתכלול סעיפי ידע וערכים.

אנו מזכירים שעיקר מטרתנו היא הלמידה בכיתה, ושתשובה נכונה תהא רק תשובה המבוססת על ידע של תחום הדעת.

להלן שאלות העמ"ר כפי שהופיעו בתחום הדעת ספרות בבחינות הבגרות במועדי חורף וקיץ תשע"ז:

1. לדעתך, האם אנטיגונה היא פורעת חוק או אישה הראויה להערכה? הסבר והדגם את דבריך. (שאלת יערך')
2. שאלה על השיר 'חוזה, לך ברח' מאת חיים נחמן ביאליק:
האם לדעתך היחסים המתוארים בשיר בין הדובר ובין החברה יכולים להיות רלוונטיים גם ליחסים בין מנהיג ובין ציבור בימינו? נמק והדגם את דבריך. (שאלת 'מעורבות' ו'רלוונטיות')

לשאלות עמ"ר נוספות בספרות ראו [כאן](#).

למאמרים בנושא שאלות העמ"ר ולשאלות נוספות בכלל תחומי הדעת ראו [כאן](#).

חממה במגמת ההגברה בספרות

מתוך רצון להעצים את מקומה של הספרות במערכת החינוך ולעודד פתיחת מגמות התמחות (הגברה) בספרות, וברוח תכניות החממה, אנו קוראים למורי הספרות לגבש תכניות ייחודיות, בהיקף של 3 יח"ל; או 5 יח"ל שיחליפו את בחינת/ות הבגרות ויתבססו על הערכה חלופית. אנו ממליצים על בניית תכנית בינתחומיות, כגון: ספרות וקולנוע, ספרות ותיאטרון, ספרות ותנ"ך ועוד.

בחינות הבגרות

בשנה"ל תשע"ח ימשיכו ויבחנו כל התלמידים האינטרניים בשאלוני רפורמת הלמידה המשמעותית (70%). המורים מתבקשים להציג לפני תלמידיהם בצורה בהירה ומדויקת ככל האפשר את המבנה של כל אחד מן השאלונים בהם הם יבחנו. באתר 'חדר המורים לספרות' נמצאים מבחנים לדוגמה במתכונת הרפורמה. המורות לספרות מוזמנות לעיין במבחנים אלו. (שימו לב, המבחנים בכתב של ה-30% מיועדים לתלמידים אקסטרניים ונבחנו משנה בלבד). כמו כן, תמצאו באתר דגמי תשובות לשאלוני בחינות הבגרות בספרות.

פירוט נוסף על מבנה המבחנים ואופיים פורסם בחוזר מפמ"ר מספר 2, תשע"ו. פרטים על מספרי השאלונים שברפורמה וטפסי הדיווח ראו בנספח מס' 1.

הבהרות הנוגעות לפרק 'שירה' בבחינת הבגרות, בשאלון הבסיס 008-281 :

- בפרק זה, בקבוצת השירים מן המחצית הראשונה של המאה העשרים, תיתכן שאלה על **שירת רחל**, כמו גם על כל אחד מהמשוררים האחרים שבקבוצה.
- שימו לב, מבנה קבוצת השירים השונות בבחינה בפרק 'שירה', עשוי להשתנות ממועד למועד. כך למשל, במועד מסוים תהיה אפשרות בחירה בין שיר משירת ימי הביניים לבין שיר משירי המחצית הראשונה של המאה העשרים, ובנוסף שאלה על שיר משירי ביאליק. במועד אחר הבחירה עשויה להיות בין שיר משירת ימי הביניים לשיר משירי ביאליק, ובנוסף שאלה על שיר משירי המחצית הראשונה של המאה ה-20.
- אם השאלה על 'יצירה שלא נלמדה' תהיה על שיר, היא תופיע כשאלת בחירה אל מול הקבוצה הבודדת בפרק 'שירה'. (אם היא תהיה סיפור קצר היא תופיע כשאלת בחירה בפרק 'סיפור קצר').

בחינה מותאמת לנבחנים לקויי למידה – החל ממועד חורף תשע"ח (2017)

הנחיות אלו תקפות הן לנבחנים 'רגילים' והן לנבחנים 'עולים חדשים'

נבחן שאושרה זכאותו לבחינת בגרות מותאמת בספרות ויבחן בשאלוני תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית: 008-281, 008-284, על פי כללי ההתאמה הבאים:

1. על הנבחן לענות בסך הכל על **שלוש שאלות**, שאלה אחת מן הפרק רומן, או מן הפרק דרמה ושתי שאלות מן הפרקים 'שירה' ו'סיפור קצר'¹.
2. משקל התשובה לשאלה מהפרק 'רומן', או 'דרמה' יהיה 40 נק' ומשקל כל אחת משתי התשובות הנוספות יהיה 30 נק', סה"כ 100 נק'.
3. הפרק הראשון בבחינה הוא פרק **חובה**. על הנבחן לענות בפרק זה על השאלה / השאלות, על פי ההנחיות בפרק. שימו לב, ז'אנר פרק החובה לא יהיה ידוע מראש לנבחנים והוא עשוי להשתנות ממועד למועד.
4. שימו לב, פרק החובה 'מכתיב' לנבחן את בחירותיו בפרקים הבאים. כך למשל, אם פרק החובה הוא 'רומן' הנבחן יענה על שאלה אחת מפרק זה. בנוסף יוכל

¹ כפי שיסתבר מן ההנחיות בהמשך אין אפשרות לנבחן שלא ללמוד את כל פרקי התכנית.

הנבחן לענות על שתי שאלות מהפרק 'שירה' (על פי ההנחיות בפרק זה), או על שתי שאלות מהפרק 'סיפור קצר' (על פי ההנחיות בפרק זה), או על שאלה אחת מהפרק 'שירה' ושאלה אחת מהפרק 'סיפור קצר', על פי בחירתו.

דוגמה נוספת: אם פרק החובה הוא 'שירה' הנבחן יענה על שתי שאלות, על פי ההנחיות בפרק זה ובנוסף יענה על שאלה אחת מהפרק 'דרמה', או מהפרק 'רומן', על פי בחירתו.

הבהרה חשובה, ההנחיות החדשות לבחינה המותאמת מצמצמות את מספר השאלות עליהן יענה הנבחן בבחינה, אך הן מחייבות אותו ללמוד את מלוא תכנית הלימודים בספרות, אם ברצונו להצליח בבחינה.

הודעות חשובות לנבחנים אקסטרניים ולנבחני משנה בלבד :

א) בחורף תשע"ח, בשאלון ה-30% של שתי יחידות לימוד, מס' 008-282, המיועד לנבחנים אקסטרניים ולנבחני משנה בלבד, הנושא בפרק שירה יהיה עדיין 'זהויות' (כמו בקיץ תשע"ז).

החל מקיץ תשע"ח, הנושא בשאלון דלעיל, בפרק שירה, יהיה 'החברה הישראלית' – בין שבר לאיחוי. יש ללמוד שיר אחד מכל זוג שירים שברשימה המפורסמת גם [בנספח מס' 2](#) בחוזר זה.

ב) **תכנית לימודים חדשה לנבחני משנה ונבחנים אקסטרניים**: החל מקיץ תשע"ח, תיכנס לתוקפה תכנית לימודים חדשה לנבחני משנה ונבחנים אקסטרניים שנבחנים בשאלון ה-30% של חמש יחידות לימוד (הרחבה), **שאלון מס' 008-382**. נושא היחידה החדש: **המשפחה בראי הספרות**. ראו [נספח מס' 3](#). הנושא פורסם בתכנית הלימודים לנבחנים האקסטרניים ונבחני המשנה, ראו [בקישר זה](#).

שימו לב, החל מקיץ תשע"ח, נבחן אקסטרני/משנה שניגש לבחינת ה-30%, על מנת להשלים לימודיו ל-5 יחידות לימוד בספרות במסגרת הרפורמה (יחידה שלישית), ייבחן בשאלון מס' 008-382, על הנושא דלעיל '**המשפחה בראי הספרות**'. בשאלון זה לא יתאפשר לבחור נושא אחר ללמידה.

הנחייה זו מבטלת כל הנחייה אחרת שקדמה לה.

יצירות במוקד הלמידה

תזכורת – החל מקיץ תשע"ז עד לחורף תשע"ט, הסיפור שבמוקד בפרק 'סיפור קצר' בבחינת הבגרות בספרות, בשאלון הבסיס 008-281 יהיה '**רעידת אדמה בצ'ילה**' מאת היינריך פון קלייט. הועלתו [יחידת הוראה ומאמר על הסיפור](#) לאתר 'חדר המורים לספרות'. מורים המעוניינים לקבל סיפור זה בקובץ PDF יפנו אל דרך קישור זה: [הפיקוח להוראת ספרות](#).

ספרות נגד גזענות: כחלק מן המגמה שאנו, בפיקוח על הוראת ספרות, מובילים – **ספרות נגד גזענות**, יועמדו במוקד הלמידה יצירות ספרות מופתיות הנענות למגמה זו.

- בפרק 'רומן ונובלה' בבחינת הבגרות: החל ממועד קיץ תשע"ז ועד למועד חורף תשע"ט, תופיע לבחירת הנבחנים שאלה ספציפית על הרומן **אל תגע בזמיר**, מאת הרפר לי. הרומן ראה אור לאחרונה בתרגום חש של מיכל אלפון. (ניתן ללמדו גם בתרגום הישן).
 - בפרק 'סיפור קצר' בבחינת הבגרות: החל ממועד קיץ תשע"ט ועד למועד חורף תשפ"א, תופיע לבחירת הנבחנים שאלה ספציפית על סיפורו של גרמאו מנגיסטו '**חלום בדמי כבוד**'. כמובן שניתן ללמד את הסיפור כסיפור עברי מן המחצית השנייה של המאה העשרים, כבר כעת. **לחצו כאן** לסיפור עצמו וליחידת הוראה עליו ביחד המורים לספרות.
 - במסגרת אירועי היובל לנובל' ובמטרה לעודד את הוראת הסיפור 'הסייף' מאת ש"י עגנון (מתוך: **תכריך של סיפורים**, הוצ' שוקן, 2011, עמ' 43 – 48), תופיע בבחינת הבגרות, בשאלון הבסיס, שאלון מספר 281-008, בחורף תשע"ח שאלה ספציפית על הסיפור 'הסייף' לבחירת הנבחנים. **קישור לחומרים על הסיפור** באתר 'חדר המורים לספרות'.
- הבהרה: השאלות הספציפיות על הסיפורים 'רעידת האדמה בצילה' ו-'הסייף' אינן שאלות חובה, והן תופענה **בנוסף** לשאלות המטריה ה"רגילות" בפרק 'סיפור קצר'. כך גם לגבי הרומן **אל תגע בזמיר**.

'הסיפור השלם' – עדכון תכנית הלימודים בספרות

בשנה"ל תשע"ז הועשרה תכנית הלימודים בספרות ביצירות רבות המשלימות את תמונת הסיפור השלם. בשנה"ל תשע"ח תכנס לתוקפה **חובת הוראה** של לפחות **שתי** יצירות 'מזרחיות', בנוסף לארבעה שירים משירת ימי הביניים. פרטים על התכנית פורסמו בהרחבה **בחוזר מפמ"ר מס' 2, תשע"ז**. תכניות הלימוד הבית ספריות יאושרו בחתימת ידן של המדריכות להוראת ספרות רק אם הן יכללו יצירות 'מזרחיות' כאמור לעיל.

שבעים שנה למדינת ישראל

לקראת שנה"ל תשע"ח נערך משרד החינוך לציון שבעים שנה לקיומה של מדינת ישראל. הפיקוח על הוראת ספרות פונה אל המורות והמורים לספרות בבקשה לשלב בתכניות הלימודים הבית ספריות יצירות שיש בהן משום ביטוי לנושא. **בקישור זה** נמצאות יחידות הוראה ורשימת יצירות מתאימות לנושא. (הרשימה תתפרסם בהקדם באתר 'חדר המורים לספרות'). למותר לציין, שאלה הן דוגמאות בלבד והמורות מזומנות לבחור ביצירות אחרות מתוך תכנה"ל המתאימות לציון שבעים שנה למדינת ישראל.

מפעל 'סופר אורח'

בשעה טובה, יוצא לדרך מפעל 'סופר אורח' לשנה"ל תשע"ח. בימים הקרובים תפתח ההרשמה לבתי הספר להשתתפות במפעל חשוב זה. חוזר מיוחד ישלח למנהלי בתי"ס ולמורות לספרות וכן יפורסם בקהילת המורות לספרות בפייסבוק. ממליצים לעקוב גם בפרסומים באתר 'חדר המורים לספרות', בדף [מפעל סופר אורח](#).

תכנית 'שמחת הקריאה'

תכנית 'שמחת הקריאה' לעידוד הקריאה, תמשיך לפעול בחטיבות הביניים ובמסגרת ההערכה החלופית (30%) בכיתות י'. מדריכות ייעודיות בחטיבת הביניים ממשיכות ללוות את בתי"ס שבתכנית. בחטיבות העליונות יכולות המורות להיעזר במדריכת בית ספרן כדי לסייע בהקניית הרגלי קריאה לתלמידיהן. מומלץ לחזור ולקרוא את [חוזר מפמ"ר מס' 2, תשע"ה](#), המפרט את העקרונות העומדים ביסוד התכנית.

אנו שמחים לבשר כי מנכ"ל משרד החינוך, מר שמואל אבואב, אישר תקציב משמעותי להרחבת תכנית 'שמחת הקריאה' לכל שכבות הגיל ולהעשרת דרכי עידוד הקריאה.

במסגרת תכנית 'שמחת הקריאה' יתקיימו ההשתלמויות הבאות: למורות חט"ב יפתחו השתלמויות בשלושה מחוזות וכן תפתח השתלמות ארצית מקוונת. למורות חט"ע תפתח ההשתלמות המקוונת 'שמחת הקריאה בנעלי בית' (ההשתלמות מיועדת למורות שלא השתתפו בהשתלמות זו בעבר). הודעה על פרטי ההשתלמויות תתפרסם בהקדם.

ימי עיון והשתלמויות

✓ יום עיון בינתחומי **ספרות והיסטוריה** יתקיים בחופשת החנוכה, ביום רביעי, זאת חנוכה, ב טבת, תשע"ח, 20 בדצמבר 2017, באוניברסיטת בר-אילן ברמת גן. יום העיון יחשב כחלק משעות ההשתלמות.

✓ יום עיון נוסף יתקיים בחופשת הפסח, ביום שני, י' ניסן, תשע"ח, 26.3.18, יום העיון יחשב כחלק משעות ההשתלמות (רק למי שלא נכח/ה ביום העיון בחנוכה).

✓ גם בשנה"ל תשע"ח תתקיים בקיץ השתלמות בבית יציב, למורי הספרות. פרטים יפורסמו בהמשך.

✓ מגוון השתלמויות ארציות מקוונות יעמדו לרשותכם: **'שמחת הקריאה בנעלי בית'** למורות חט"ע, בהנחיית גבי רות בלונדר, **'אל תיגע בזמיר – בין סובלנות לגזענות בהוראת ספרות'** למורות ביה"ס העל-יסודי, בהנחיית חגית הורביץ וטלי בן גיגי. במסגרת השתלמויות 'ייחוד מול איחוד' צפויות להיפתח השתלמויות נוספות עליהן תבוא הודעה בהמשך.

✓ השתלמויות מחוזיות למורות לספרות בביה"ס העל-יסודי יתקיימו בפסגות הבאות:
אילת, אשדוד, באר שבע, מודיעין, ירושלים, ראשון לציון, כפר סבא, חולון, רמת גן, חיפה,
עכו, קריית מוצקין, עפולה. פרטים על ההשתלמויות יפורסמו באתר ['תדר המורים](#)
[לספרות](#). בשאלות ולהרשמה יש לפנות למדריכות המחוזיות להוראת ספרות.

קהילות וירטואליות של מורי הספרות

רשימת התפוצה של מורות ומורי הספרות:

החברות/ים ברשימת התפוצה של המורות והמורים לספרות יקבלו לתיבת הדוא"ל שלהם פרסומים שונים מטעם הפיקוח על הוראת ספרות (חוזרי מפמ"ר, הודעות וכו') כמו גם מידע על הצגות, מופעים, כנסים ועוד. שתי אפשרויות להצטרפות לרשימת התפוצה:

אפשרות א - לשלוח מייל לכתובת lirongillis@gmail.com ולכתוב שברצונכם להצטרף לקבוצה.

אפשרות ב - לשלוח מייל לכתובת: Sifrut2015+subscribe@googlegroups.com

אחרי כמה שניות תקבלו מייל, אותו צריך לאשר. יש לשלוח תגובה REPLY וכך תהיו רשומים. ייתכן והמייל שתקבלו יופיע תחת "רשתות חברתיות" או "קדומי מכירות", שימו לב לכך ותקנו את ההגדרות כך שיגיע לדואר הנכנס.

'קהילת מורות ומורים להוראת ספרות' בפייסבוק:

הקהילה בפייסבוק מהווה במה לקיום דיונים, לשיתוף בעשייתכם, להעלאת מערכי שיעור, ניתוחי יצירות ותוצרי תלמידים, לשאלות שאלות ולהעלאת מחשבות וכו"ב.

שלבי ההרשמה:

1. שלחו בקשת הצטרפות לקבוצה בפייסבוק של ['קהילת מורות ומורים להוראת ספרות'](#),
בכתובת: <https://www.facebook.com/groups/sifrut2000>

2. לאחר שתקבל בקשת החברות ששלחתם, תקבלו בתיבת ההודעות שלכם בפייסבוק הודעה ובה בקשה להזדהות (שם ביה"ס, מנהלת וכד'). רק לאחר קבלת תשובה מצדכם תענה בקשתכם.

3. לאחר המענה להודעה נוכל להוסיף אתכם לקהילת המורות והמורים להוראת ספרות בפייסבוק.

מכתב פרידה

"וְזָכְרָנוּ כָּל אֱלֹה לְטוֹב לֹא לָרַע,
וְהָרַע לְטוֹבָה נִזְכָּרְנוּ.
וְדַבְּרָנוּ לְאִמֵּר: גַּם הָיָה, גַּם קָרָה,
גַּם עָבַר וְחָלַף וְאֵינְנוּ."

מתוך 'הטיול ברוח' מאת נתן אלתרמן, שמחת עניים, (פרק ג, שיר ג)

לכל תקופה יש סוף... והנה הגענו, הגר ואני, לנקודת הסיום של עבודתנו המשותפת בפיקוח על הוראת ספרות: הגר עוברת לתפקיד הדרכה באגף אחר ואני פורש לגמלאות. החלטנו לכתוב יחד את מכתב הפרידה מכך, כשם שיחד ניסחנו את מרבית ההודעות והחוזרים למורי הספרות ויחד ביצענו את מרבית פעולותינו לקידום הוראת הספרות בבתי הספר. תקצר היריעה מלתאר את כל מהלכי הפיקוח על הוראת ספרות: תכנית 'שמחת הקריאה', מפעל 'סופר אורח', העצמת הפדגוגיה הדיגיטלית בהוראת ספרות, חממה פדגוגית ל'הצלת' מגמות ההגברה, תכניות ממירות בגרות, 'ספרות נגד גזענות', מהלכי 'הסיפור השלם' ועוד ועוד.

עברנו תקופה ארוכה יחסית של כ- 13 שנה; תקופה רצופת תהפוכות, רפורמות ומאבקים לא פשוטים על שמירת מעמדה של הספרות במערכת החינוך, מצד אחד, ועל ריענון וגיוון הוראת הספרות בכיתה, מצד אחר.

לאורך השנים פגשנו רבות ורבים מכם בהשתלמויות השונות, בשיעורים הסינכרוניים, בימי העיון, בקהילת המורות והמורים לספרות ב'פייסבוק' ובאירועים ספרותיים נוספים. בדרכנו שלנו ניסינו לטייב את הוראת הספרות, פיתחנו השתלמויות מקוונות, קיימנו שיעורים סינכרוניים רבים למורים ולתלמידים ופרסמנו יחידות הוראה ומצגות לשימוש המורים. בביקורנו בבתי הספר ברחבי הארץ צפינו במגוון רחב של שיעורי ספרות שהועברו על ידי מורות שהספרות זורמת בדמם והתרשמנו שגם בעידן 'דלדולה של הרוח' לא פסה התקווה לעורר את אהבת הספרות בקרב צעירות וצעירים. בלעדי שיתוף הפעולה מצדכם, המורות והמורים לספרות, והנכונות לשמר את אוצרות הרוח של הספרות העברית והמתורגמת לא היה טעם לכל עשייתנו.

תודות מיוחדות למדריכות ולמדריכים להוראת ספרות שנמצאים תמיד בחזית העשייה, עושים עבודתם נאמנה מלווים באהבה וברצון טוב את המורות והמורים לספרות. והיו לצדנו לאורך כל הדרך.

כעת אנו מעבירים את שרביט ההובלה למפמ"רית הנכנסת גב' מירב בראוטבר-פסט ומאחלים לה הצלחה רבה במילוי תפקידה הלא פשוט.

מקווים לשוב ולפגוש אתכם/ם בהמשך הדרך, ומייחלים שגחלת הספרות לא תדעך לעולם!

שלכם, שלמה והגר

"רַק אֶגַע בְּכֶם עוֹד, אִם בְּגֵב אוֹ כְּתִיף,
עֵת, כְּאֵז, בְּחוּצוֹת תֵּלֶךְ רוּחַ.
עוֹד נִבְיֵט זֶה בְּזֶה, עוֹד הַבֵּט וְעַפְעָף...
חֲרוּתִים לִי אֲתֶם עַל לוּחַ."

מתוך 'הטיול ברוח'

מאחלים לכולכם שנת לימודים פורייה ומוצלחת!

ד"ר שלמה הרציג, מפמ"ר ספרות והגר אור, מדריכה ארצית להוראת ספרות

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגיות
אגף רוח וחברה
הפיקוח על הוראת ספרות

העתקים :

ד"ר משה ויינשטוק, יו"ר המזכירות הפדגוגית
גב' דליה פניג, ס. יו"ר המזה"פ ומנהלת אגף א - פיתוח פדגוגי
מנהלי מחוזות
גב' אלירז קראוז, מנהלת אגף רוח וחברה
גב' דסי בארי, מנהלת האגף לחינוך על יסודי
מר דויד גל, מנהל אגף הבחינות
גב' ורדה אשכנזי, מפקחת תכניות לימודים באגף רוח וחברה
מפקחים כוללים בבתיה"ס העי"ס הכלליים
רפרנטים להדרכה במחוזות
מדריכים להוראת ספרות

נספח 1

להלן פרטי שאלוני בחינות הבגרות:

שאלוני בחינות – רפורמה

שם השאלון	אופן ההערכה	מספר שאלון	זמן הבחינה	טפסים
בסיס - 70% של 2 יח"ל	בחינה חיצונית	008-281	2:30 ש"	
בסיס - עולים חדשים - 70% של 2 יח"ל	בחינה חיצונית	008-284	2:30 ש"	
בסיס - 30% של 2 יח"ל	הערכה בית ספרית (פנימית)	008-283		9588 (עם תשלום) 9545 (ללא תשלום)
בסיס - 30% של 2 יח"ל (לאקסטרנים ונבחני משנה)	בחינה חיצונית (בוגר/אקסטרני/משנה)	008-282	1:30 ש"	
בסיס - עולים חדשים - 30% של 2 יח"ל (אקסטרנים ונבחני משנה בלבד)	בחינה חיצונית (בוגר/אקסטרני/משנה)	008-272	1:30 ש"	
בסיס - עבודות חקר חיצוניות		008-288		9588
מוגבר (יחידות רביעית חמישית) - 70% של 3 יח"ל	בחינה חיצונית	008-381	3:00 ש"	
מוגבר (יחידה שלישית) - 30% של 3 יח"ל	הערכה בית ספרית (פנימית)	008-383		9588 (עם תשלום) 9545 (ללא תשלום)
מוגבר - 30% של 3 יח"ל (לאקסטרנים ונבחני משנה בלבד)	בחינה חיצונית (בוגר/אקסטרני/משנה)	008-382	1:30 ש"	

הטבלה מבוססת על [הנתונים המפורסמים באגף הבחינות](#).

נספח 2

לנבחני משנה ונבחנים אקסטרוניים בלבד!

החל מקיץ תשע"ח, הנושא בשאלון מס' 282-008, בפרק שירה, יהיה 'החברה הישראלית – בין שבר לאיחוי'. יש ללמוד שיר אחד מכל זוג שירים שברשימה:

החברה הישראלית – בין שבר לאיחוי		
א	בנאי פרץ: 'נעילה', (יפעת ולא משהו אחר, ספריית פועלים, 1982)	ביטון ארז: 'תיקון הריחות', (ציפור בין יבשות, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1990)
א	בן שמחון מירי: 'נערה מן הקטמונים (חתך-ארך)', (מעוניינת, לא מעוניינת, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1983)	הס אמירה: 'סלימה את דומעת' ('יכמו בכי שאין לו עיניים להיבכות', הוצאת עם עובד 2014)
א	אליהו אלי: 'מתחת לפני האדמה' (אני ולא מלאך, הליקון, 2008)	אהרון אלמוג: 'על שתיקתם של התימנים', (אם תראו סוכה עפה, הקיבוץ המאוחד, 2004)
א	עמיחי יהודה: 'והגירת הורי', (שירים 1948 – 1962, שוקן, 1963)	סיון אריה: 'סיפור על הסבתא', (ערבון, הקיבוץ המאוחד ומוסד ביאליק, 2001)

נספח 3

תכנית הלימודים בספרות לנבחנים אקסטרוניים ולנבחני משנה

30% של 3 יחידות לימוד – השלמה ל-5 יחידות לימוד

(לשאלון מספר 008-383)

המשפחה בראי הספרות

מבוא: משפחה מהי?

משפחה היא מוסד חברתי המאגד יחידים לקבוצה שיתופית הדוקה, כאשר בדרך כלל קיימים קשרי דם בין חבריה. על פי הספרות האנתרופולוגית, המשפחה מתקיימת במרבית החברות המוכרות לנו. במשמעותו המסורתית המצומצמת של מושג זה משפחה נוצרת על ידי שני בני זוג הנישאים זה לזה, וכוללת גם את ילדיהם. במשמעותו הרחבה יותר, המשפחה כוללת קרובים נוספים, כגון הורים של בני הזוג, אחים ועוד. משפחה נוצרת גם ללא קשר רשמי של נישואים, למשל, כאשר בני הזוג הופכים לידועים בציבור. זאת ועוד, לעיתים המשפחה המקורית משנה את פניה למשפחה חד-הורית כאשר אחד מבני הזוג נפטר, או כאשר בני הזוג מתגרשים או נפרדים.

במרוצת המאה ה-20 ניתנה למושג "משפחה" משמעות רחבה יותר בחברה המערבית, לפיה **יחידה משפחתית** היא קבוצה חברתית של שני אנשים או יותר המזהים את עצמם ו/או מזוהים על ידי אחרים, כקשורים זה לזה על ידי נישואין או אימוץ, וחיים ביחד ביחסי קרבה ואף תלות הדדית. לשון אחר, בימינו הורחבה הגדרת המשפחה והיא כוללת גם משפחות חד-הוריות, חד-מיניות ועוד.

המשפחה בספרות:

הספרות, הן זו העברית והן זו הלועזית, מצאה, ועדיין מוצאת, במוסד המשפחה כר נרחב להתגדר בו, ויצירות ספרות רבות מעמידות במרכזן את היחסים בתוך המשפחה. דומה כי עניינה של הספרות, ולמעשה של האמנות בכלל, במוסד המשפחה, נובע ממורכבותם של היחסים בתוך המשפחה. באופן פרדוקסלי, יחסים אלו כוללים ניגודים דוגמת אהבה וניכור, קרבה ובדידות, שגרה וטקסים. זאת ועוד, וגם על כך נותנת הספרות את דעתה, מחד גיסא שייך מוסד המשפחה לתחום הפרטי, אך מאידך גיסא הוא גם נחלתו של המרחב הציבורי ומושא התעניינותם של מוסדות רבים המנהלים עמו מערכת יחסים מורכבת של משיכה ודחייה (מערכת החינוך, צה"ל, מס הכנסה ועוד).

את פניה של המשפחה ואת אופני השתקפותם בספרות ניתן לבחון מהיבטים שונים כגון: הקשר בין המשפחה לבין החברה שבה היא נטועה; השפעת הנסיבות ההיסטוריות של התקופה על אופייה של המשפחה ועל אופני ייצוגה; הפסיכולוגיה של היחסים בתוך המשפחה: היחסים בין בני זוג; יחסי הורים בנים; יחסי אחים ואחיות; המשפחה כמוסד דכאני ומסרס, או להיפך כמוסד תומך המעניק לחבריו תחושת שייכות ויציבות; מוסד המשפחה מהיבטים ערכיים-רגשיים.

הספרות עשויה לייצג את נושא המשפחה במגוון דרכים אמנותיות – אסתטיות, למשל, בסגנון ריאליסטי, או בסגנון פנטסטי; באמצעות מונולוג דרמטי, או באמצעות שיח משפחתי; על ידי מספר כל-יודע, או על ידי מספר בגוף ראשון; במשלב לשוני גבוה, או בלשון פרוזאית רזה; ועוד.

את נושא המשפחה בספרות אפשר להציג בשני מעגלי זיקה – כלפי חוץ, וכלפי פנים:

1. החברה והמשפחה: באיזו מידה משפיעות הנורמות של התקופה ושל החברה על צביונה של המשפחה?
2. המשפחה והיחיד המשתיך אליה: מהם אופני ההשפעה של המשפחה על הפרט; על מערכת היחסים בין בני הזוג; על יחסי הורים ובנים? האם המשפחה מוצגת כמסגרת מוגבלת ולוחצת, או שהיא מעניקה לבניה תחושת שייכות ויציבות? וכיו"ב
3. המשפחה והקהילה: באיזה אופן משפיעה המשפחה על הקהילה החברתית שבתוכה היא מתקיימת? ובאילו אופנים משפיע היחיד על פניה של משפחתו?
כמו כן אפשר להציג את הנושא, כפי שהוא משתקף בספרות מהיבטים שונים:
 1. היבט חברתי-היסטורי – שינוי פניו של מוסד המשפחה במהלך של כמה דורות.
 2. היבט לאומי-תרבותי – השפעתם של מאפיינים לאומיים-תרבותיים, כפי שהם מוצגים ביצירה, על דמותה של המשפחה.
 3. היבט ערכי-רגשי – האם יש קשר בין הנחות היסוד הערכיות, שלפיהן חיה המשפחה המתוארת, לבין מערכת היחסים הרגשית הקיימת בין בני המשפחה?
 4. היבט אמנותי-אסתטי – מהו העיצוב האמנותי של התיאור? במה מתייחדת אמנות התיאור וההבעה של הסופר/ת ביצירה הנדונה מזו של סופר/ת אחר/ת, או מזו של תיאור לא-ספרותי? (כמו תיאור סוציולוגי או פסיכולוגי).

רשימת יצירות

חובה:

סיפור קצר

יש ללמוד ארבעה סיפורים על פי הפירוט הבא:

סיפורים עבריים

יש ללמוד שני סיפורים עבריים מבין הסיפורים:

טאוב גדי תפרים (מה היה קורה אם היינו שוכחים את דוב, הקיבוץ המאוחד, הספרייה החדשה, 1992)

מגן מירה פטרו (כפתורים רכוסים היטב, כתר, 1994)

מיכאל סמי נשמה על אדן החלון (עשרים סיפורים קצרים, כנרת זמורה ביתן, 2015)

נבו אשכול לב רעב (עשרים סיפורים קצרים, כנרת זמורה-ביתן, 2015)

סיפורים מתורגמים

יש ללמוד שני סיפורים מתורגמים מבין הסיפורים:

- אסימוב אייזק** שביעות רצון (כתבי אייזיק אסימוב כרך 1, הוצ' מובי דיק, 2009)
- זולא אמיל** נסיעה במסלול מעגלי (ארבע רכבות, שלוש חתונות והיעלמות, זיקית, 2015)
- מורקמי הרוקי** עניין משפחתי (הפיל הנעלם, כנרת זמורה-ביתן, 2012)
- פוקנר ויליאם** רד, משה (רד, משה, עם עובד, תשס"ג/2002)

שירה

יש ללמוד חמישה שירים, שיר אחד מכל זוג:

1	ביטון ארז, אמי משדלת צפור (צפור בין יבשות, הקיבוץ המאוחד, 1990)	או	אדף שמעון, שיר ערש (המונולוג של איקרוס, גוונים, 1997)
2	זלדה, עם סבי (שירי זלדה, הקיבוץ המאוחד, 1985)	או	ט. כרמי, כשאתה מתגרש (שירים, מבחר, 1951 – 1994, דביר, 1994)
3	שחר יודית, אבא שלי ואלהים (זו אני מדברת, כבל, 2009)	או	בהר אלמוג, כותאב (שירים לאסירי בתי-הסוהר, אינדיבוק, 2016)
4	עמיחי יהודה אבי היה אלהים ולא ידע (מלון הורלי, בספר: פתוח, סגור, פתוח, שוקן, 1998)	או	עמיחי יהודה אבי (מלון הורלי, בספר: פתוח, סגור, פתוח, שוקן, 1998)
5	שימבורסקה ויסלבה, העדר (תרגום – וייכרט רפי: נקודותיים, קשב לשירה, 2009)	או	היינה היינריך, הגרנדירים (תרגום – טנאי שלמה, עורך – רייך אשר: הנשיקה מבעד למשפחת, עם עובד, תשס"א/2001)

רומן ונובלה

יש ללמוד רומן אחד, או נובלה אחת, מבין הבאים:

- אגוס מילנה** מחלת אבנים (הקיבוץ המאוחד / ספרי סימן קריאה, 2009)
- זידמן בוריס** המינגווי וגשם הצפורים המתות (עם עובד, 2007)
- מוריסון טוני** חמדת (הקיבוץ המאוחד, 1994)
- משלון רונית** הכלה סגרה את הדלת (כתר, 2016)

דרמה

יש ללמוד מחזה אחד מבין הבאים:
הספרי שמואל, קידוש (אור עם, 1985)
לוי חנוך, מלאכת החיים (1980)
מילר ארתור, מראה מעל הגשר (הוצ' אור-עם)

הרחבה:

סרט קולנוע

בנטון רוברט, קרמר נגד קרמר (1979)
ברגמן ניר (במאי), להציל את נטע (2017)
זרחין שמי (במאי), לילסדה (1995)
פיין אלכסנדר, גברסקה (2013)

שעות הלמידה המומלצות ליחידה:

1	מחזה	(17 שעות)
1	רומן, או נובלה	(20 שעות)
4	סיפורים	(24 שעות)
5	שירים	(15 שעות)
סה"כ	–	76 שעות